

At opleve krig i Danmark

- et essay

Hvad er krig? Måske har begrebet flossede kanter og ingen fast kerne. Hvad skal vi så kalde de krigslignende fænomener som findes i verden – væbnet konflikt, politisk vold? Enten gensidig mellem grupperinger eller ensidig fra en gruppering mod ubevæbnede. Man kan også bibeholde begrebet krig og tale om 'de nye krige'. Disse 'nye krige' falder ifølge nogle forskere i tre grupper: Internationale krige mod lovbrudere, krigen mod terrorister og borgerkrige (Heurlin 2009: 41). Her vil jeg ikke tage fat på definitionsarbejdet og begrebsanalysen. Jeg vil ikke prøve at pille krigsløget på den måde. Derimod vil jeg prøve at beskrive hvordan jeg oplever krig. Jeg er ikke soldat, men civilist i Danmark og mit spørgsmål er ganske enkelt: *Hvis man bor i Danmark, hvordan oplever man så krig?*

'Krig' skal her forstås i bred forstand, det dækker også mobilisering, sikkerhedsforanstaltninger, mindekultur mv. Min strategi er både at støde ind i og at opsøge krig. Jeg vil primært holde mig inden for Danmarks grænser, og også gå lidt tilbage i tiden.

Jeg oplever krig på tv. Gennem aviser og internet. Jeg har mødt et par ansatte fra forsvaret, bl.a. en medarbejder fra Forsvarskanalen.¹ Jeg har aldrig arbejdet i et af de firmaer hertilands, der producerer krigsteknologi eller transporterer våben over verdenshavene. Og hvordan med fortiden: Er jeg som dansker del af en danmarkshistorie, der også er en krigshistorie? Det sagde de ikke noget om i skolen. Men jeg kan da – gennem mine bedsteførelde – svagt mindes Besættelsen, der jo ikke var en rigtig krig. Minderne er svage og overdøves af talløse tv-programmer om 2. verdenskrig nede på kontinentet og længere væk, samt 1. verdenskrig og dens skyttegrave. Disse lange rejser mod nattens ende, som jeg ser på mit tv. I min stue i et hus, der blev bygget af en 'gullaschbaron', altså en dansk forretningsmand, der tjente en formue på at sælge affaldsmad til 1. verdenskrigs hære.

Jeg slukker for mit tv og falder for fristelsen til at slå 'krig' op i filosofisikonnet. Politikens fra 1990 – før krigen på Balkan og danske solda-

ters tilstedeværelse dér. Men der findes ikke noget opslag under 'krig'. Jeg kommer i tanke om Heraklit: 'Krig er alles far, alles konge.' Og jeg husker at *før* filosofien, i de græske skabelsesberetninger, har verden og mennesket ikke én far, men opstår gennem en *stadig krig mellem forskellige fædre og mødre*. Krig som udviklingsmotor og styringsredskab. Der var også Empedokles, der mente at verdens elementære kræfter er Strid og Eros. 'Strid' optræder ikke i mit leksikon, og heller ikke 'kamp' og ikke 'konflikt'. Ikke 'polemik' (af polemos: krig) og ikke engang 'krise'. Det gamle tusmørkeblå filosofileksikon er måske en fredens bog? Senere finder jeg dog i den udvidede udgave fra 2010 et opslag under 'civil ulydighed/terrorisme'.

Jeg anskaffer mig nye bøger. Først store overblikbøger som John Keegan: *Krigens historie* og *Danmark i krig* af Hans Christian Bjerg og Ole L. Frantzen. I sidstnævnte bogs indledning om "Danmark i krig gennem 500 år" læser jeg at "[...] krigshistorie som sådan ikke har været nogen udbredt disciplin i Danmark i 1900-tallet, især ikke i sammenligning med udlandet". "Generelt mangler dog fortsat samlede oversigtsfremstillinger af det danske forsvars historie [...]", skriver forfatterne også (Bjerg & Frantzen 2005: 14). Selv behandler Bjerg og Frantzen krig som *slag* mellem hære, og de medtager hverken mobilisering og 'sikkerhedsarbejde' i Danmark eller nyere internationale operationer, som dansk forsvar har deltaget i. Lidt adspredt ser jeg på væggen i min stue i gullaschbaronens hus. Der hænger en stor fladskærm. Den er mit spejl, den er mit guldaldermaleri. Lige nu er den helt sort, men for ikke så længe siden var der et smukt foto af en ildkugle på en blå himmel. Det smukke billede udfyldte den store væg bag nyhedsspeakeren. Efter et stykke tid, der forekom mig langt, sagde speakeren: "Forresten er det vist nok et af fjendens kampfly, der bliver skudt ned her". Jeg beslutter at flygte fra mit tv, mine bøger og min stue. Jeg begiver mig på flugt. Men det jeg vil opsøge er krigen derude. I min egen by, København.

Tøjhusmuseet, statens forsvarshistoriske museum

Jeg cykler langs havnen fra syd mod indre by. Langs vandet er de gamle industrilandskaber blevet erstattet af de nye kontorlandskaber. Der er jo efterhånden et stykke tid siden den industrielle revolution blev afløst af det globale 'videnssamfund'. Samtidig har krig antaget nye former. Informationsteknologi er kommet til at spille en stor rolle i den militære styring eller "battle management", som forkortes "C3I" eller "C4I": Command,

Control, Communication, Computers & Intelligence (Baumann 2002; Heurlin 2009).

Før jeg når det kongelige bibliotek og Christiansborg (flere kontorer), kommer jeg til Tøjhusmuseet. Foran den gamle lagerbygning er der en plads med en tom sokkel – her stod Istedløven før. Løven er et mindesmærke over et af de blodigste slag i Nordens historie, slaget ved Isted i 1850, hvor ca. 3.600 danske soldater døde og 2.800 slesvig-holstenske oprørere. Først stod løven på Flensborg kirkegård, men da Preussen vandt, blev den udsat for hærværk og gemt væk. Så kom den til Berlin og stod på en kaserne helt til 1945, hvor en dansk journalist opdagede den og fik den transporteret til København på et amerikansk køretøj. Mens løven har været igennem denne omtumlede skæbne, har dansk forsvar om ikke hvilket, så i hvert fald holdt sig ude af regulær eller konventionel krig mellem statslige hære. De slesvigske krige i 1848-50 og 1864 var de sidste af den slags. Denne gamle erindring vogtede løven, 'den tavse vogter', over. Her i 2000-tallet har den dog fået nogle nye slægtninge: Jeg tænker på *de danske tigre*, en betegnelse som er blevet brugt om nogle af de danske soldater i Afghanistan (Johannesen 2008).

Jeg går ind på Tøjhusmuseet. Kun Kanonhallen holder åbent, resten af museet er under ombygning. I 2012 åbner en ny permanent udstilling med en *gennemgang af Danmarks historiens krige de sidste 500 år*. Samt tre temaudstillinger om *Krigens redskaber*, *Krigens aktører* og *Krigens landskaber*. Bagerst i Kanonhallen hamres og saves der: Her forberedes en udstilling om *krigen i Afghanistan*. Nogle af de landskaber og omgivelser, som en dansk soldat i Afghanistan befinder sig i, skal her opbygges rent fysisk. Så publikum kan opleve hvad en dansk soldat oplever. Tøjhusmuseet har nemlig fået en masse sponsorstøtte, og krig er nu blevet et mere interessant emne for mange – som der står på museets hjemmeside.²

På vej ind i Kanonhallen ser jeg mig omkring i butikken, hvor man kan købe krigsbøger og legetøjsvåben. En lille gammeldags kanon koster 35 kr. Bag disken udfritter en studentermedhjælper en ansat herre i uniform om museets navn. Tøjhusmuseet appellerer ikke til Familien Danmark, siger han. Folk tror jo det handler om tøj, ville Våbenmuseet ikke være bedre? Eller Krigsmuseet? – Tøjhuset har altid heddet Tøjhuset, siger den anden, det kan man ikke bare ændre. Det tyske ord for tøjhus, "Zeughaus", betyder da også våbenhus (og før de slesvigske krige var tysk vel et af Danmarks nationalsprog). Dog kan 'Zeug' egentlig være et hvilket som helst redskab eller materiale lavet af menneskehånd eller maskine. Ethvert

”vedhåndenværende Zeug” ifølge Martin Heidegger (Heidegger 2007). Og kan man i grunden ikke også bruge *aling* som våben? Og betyder det i øvrigt, at nedrustning ikke kan forhindre krig? Eller at våben ikke nødvendigvis fører til krig? Der er blevet udkæmpet borgerkrige med køkken- og landbrugsredskaber (dette hændte i 1900-tallet i Indien og Rwanda).

Inde i hallen ser jeg på store og små kanoner, både de fint udsmykkede fra 1500-, 1600-, 1700-tallet og de helt udekorede fra 1800- og 1900-tallet. Det er tydeligt at 1900-tallets udekorede saglighed begyndte tidligt i 1800-tallet. Måske samtidig med napoleonskrigenes makabre slagmarker, hvor tabstallene var uhørt høje. De blev fulgt af endnu højere tab under Den amerikanske borgerkrig 1861-65. I Danmark døde også usædvanligt mange soldater under de slesvigske krige (Buk-Swienty 2008).

På nogle 1600-tals kanonløb er der indgraveret *Pietate et Justitia*, Guds-frygt og Retfærdighed, indrammet af blade og blomster og kongens portræt. I Frankrig lod Kardinal Richelieu et irreligiøst slogan indskrive på kanonerne: *Ultima ratio regum*, Kongernes sidste argument. Den kinesiske general og militærfilosof Sun Tzu mente (derimod), for ca. 2400 år siden, at et slag begyndte, når og fordi kongens eller statens politik *var slået fejl* (Sun Tzu 1971).

Den eneste luksus jeg kan se på kanonerne fra 1800- og 1900-tallet er et polstret sæde bygget ind i en maskinkanon fra 1930erne. Soldaten har nok skullet sidde bag kanonen et godt stykke tid. I hallen står der også en gullaschkanon fra 1. verdenskrig – en af de madcontainere med hjul, som den danske gullaschbaron forsynede med indhold. Der er hængelåse på rummene til mad. Et sted står et ubemandet bombefly fra 2. verdenskrig. Nyere våben er der ikke, findes de et sted?

Københavns befæstningsring

På vej ud af Tøjhusmuseet finder jeg en folder om *Københavns befæstning - Fra overlevelse til oplevelse*. Jeg tager den med, fordi jeg gerne vil have et kort over det gamle voldanlægs nøjagtige placering. Det er trods alt 100-150 år siden voldene blev fjernet, meget imod forsvarets ønske, og udover spredte punkter, f.eks. Kastellet hvor forsvaret og forsvarets efterretningstjeneste stadig har kontorer, er der ikke meget tilbage af dem. Da jeg forlader museet går tre personer i militærtøj ind. Det er sandsynligvis nogle af de tidligere udsendte soldater, der nu er med til at forberede udstillingen om krigen i Afghanistan. Nede ved havneløbet sætter jeg mig med udsigt

til Danisco – de gamle danske sukkerfabrikker, hvor sukkeret fra Dansk Vestindiens slavearbejderplantager blev forarbejdet i 1700- og 1800-tallet. Slavearbejderne kom bl.a. fra Guldkysten og Slavekysten, nu Ghana (samt Togo og Benin). Her lå der nogle danske forter, som var støttepunkter for slavehandlen, og Danmark var også involveret i kolonikrige i området.³ Så åbner jeg folderen om Københavns befæstning og finder ud af at befæstningsringen *ikke* er voldanlægget omkring indre by.

Hvad er Københavns befæstning? Et stort forsvarsværk. Danmark led et sviende nederlag i krigen mod Tyskland i 1864. For at sikre nationens overlevelse, i tilfælde af konflikt mellem stormagterne, blev der i årene 1885-1894 anlagt en enorm befæstningsring om hovedstaden. Ringen bestod af et stort antal forter og batterier, et oversvømmelsesanlæg og den næsten 15 km lange Vestvold. Befæstningen kom dog aldrig i krig, og i lang tid har de fleste anlæg ligget øde og ubemærket hen. Men nu er Københavns Befæstning genoplivet, og publikum kan gå på opdagelse i de fascinerende dele af Danmarks historie (Københavns befæstning).

Sådan står der i folderen, som præsenterer de syv hovedanlæg: Vestvolden, Trekroner, Garderhøjfortet, Dæmning/Oversvømmelsen, Kastrupfort, Charlottenlundfort og Kongelundsfortet (Københavns befæstning). Kongelundsfortet er faktisk først fra 1. verdenskrig, og der findes også andre mindre forter og flådebatterier i Øresund. En anden dag vil jeg besøge Vestvolden, samt Dæmning/Oversvømmelsen – et anlæg der vha. kanaler, dæmninger og stemmeværker kunne fyldes med vand fra Furesøen i løbet af få dage. Sådan kunne Oversvømmelsen og Vestvolden indramme hele København på landsiden og beskytte mod fjendtlige landtropper – for lidt mere end 100 år siden.

Folderen opfordrer også: ”Udvid din befæstningsoplevelse” via web, mobilguide, smartphoneapplikation og Skoletjeneste. At overgangen ”fra overlevelse til oplevelse” er mulig, skyldes som bekendt ikke at det danske forsvar ikke længere er aktivt, men at det i dag er aktivt langt fra Danmark.

Stevnsfortet

En ven foreslår at jeg begynder at spille computerkrigsspil. Det handler jo om at udvide min horisont – og prøve at håndtere battle management-redskaberne *Cl3* eller *Cl4*. Jeg tør ikke rigtig, jeg er en smule bange for mig selv. I stedet tager jeg til Stevns.

Stevnsfortet har jeg læst om i Weekendavisen. ”Vi var mere militært mobiliserede, end vi aner [...]”, skrev journalisten og angav at der fra 1950'erne fandtes næsten 1000 militære anlæg i Danmark, i alt 19.000 bygninger og beskyttelsesrum til over en mio. mennesker (Bjørnvig 2011). Stevnsfortet – og det store Langelandsfort – blev bygget 1953-56 på dansk initiativ.

På Stevns kører jeg tæt ved klinten mod fortet. På vejen ligger der et asylcenter udbygget med skurvognsbarakker. Her bor der bl.a. krigsflygtninge og flygtninge fra politisk vold. Jeg ser frem til at møde fortets guide, som ifølge avisartiklen er ”uhygge­ligt velorienteret”. Da jeg ankommer og har passeret nogle store missiler på en plæne, ser og hører jeg en mand fortælle en gruppe om ’Danmarks tendens til *at sætte sig mellem to stole* militært og forsvarspolitisk’. Det er guiden, men turen er overbooket og jeg kommer i stedet på ’børneturen’ – og der *er* børn med, men de fleste er dog voksne. Her begynder vores guide med at bede os om at stille op i geled, ’medmindre I er militærnægttere’, og så laver han lidt interaktiv performance med de villige. Senere får børnene også mulighed for at lade som om de affyrer missiler og granater. Men i øvrigt blev der vist kun løsnet øvelsesskud i Stevnsfortets aktive periode fra 1956 til 2000. Museumsfolderen, *Oplev Danmarks nye koldkrigsmuseum*, er kun visuel og praktisk informativ og børneturen er heller ikke så oplysende, men jeg har allerede læst at fortet blev bygget på forsvar­ets initiativ, naturligvis godkendt af folketinget, og formodentlig ud fra et ønske om at give Danmark en vægtigere plads og rolle i NATO. Fortet ligger på en af Sjællands østligste spidser med udsigt mod den åbne Østersø, og da dette meget store militære anlæg med våben, radarudstyr mv. blev bygget, blev NATOs forsvarslinje rykket mod øst, sådan at den kolde krigs front ikke længere lå ude i Nord­soen som den havde gjort før. Hvorved Danmark altså havde ligget på Sovjetsiden af linjen og – måske – ikke kunne regne med at blive forsvaret af NATO.

De store missiler, som jeg passerede på vej ind mod fortet, kunne forsvare Danmark ved hjælp af atomvåben. Missilerne stod på Stevns, men deres atomsprængladninger befandt sig i Vesttyskland tæt ved grænsen, da atomvåben på dansk jord var forbudt. Nede i selve fortet, der er underjordisk, er der mange lange gange og små og større rum. Det hele er sprængt ud af klippen og der er fugtigt og koldt. I gangenes kridtvægge er der kraftige årer af flintesten og der gror grønt mos, især de steder hvor flere lamper blev sat op, ifølge guiden for at forebygge de depressioner som mange

soldater kom til at lide af, når de skulle opholde sig flere måneder dernede. Der er masser af teknologi: Hulkortskrivere, faxmaskiner og andet der engang var det nyeste nye, og udstyr til overvågning af Østersøen og Øresund. Overvågning var måske også den vigtigste af fortets opgaver, i hvert fald en af de opgaver der *blev* udført. Der er også granatlagre. Små køkkener og brusebade. Der er et stort antal metalbrikse til soldater, men efter sigende sov de fleste af fortets soldater, heraf mange værnepligtige, over jorden på en kaserne. Heldigt for dem, for der er meget klamt og klaustrofobisk nede i fortet. Efter en stund ville alle gerne ud igen, bortset fra den lokale store edderkop der bor i en af gangene.

Da 'kommandoen blev strøget' på Stevnsfortet i 2000, var det vel et af de allersidste trin i omdannelsen af det danske militær, der indtil 1990erne var et mobiliseringsforsvar, nok en del mere udbygget end de fleste har vidst. Tilbage i København er der da også anlæg og våben fra mobiliseringsperioden, som jeg ikke har set endnu, f.eks. Orlogsmuseet og Marinestationen, hvor ubåden Sælen, torpedomissilbåden Sehested og fregatten Peder Skram kan besigtiges. Samme sted, på Holmen, skal der måske bygges et nyt stort museum for flåden.

Men jeg tager i stedet til Berlin, hvor der hverken er noget krigsmuseum eller nogen aktuelle krigsudstillinger, men til gengæld et lille *Anti-Kriegs-Museum* i Wedding. At Antikrigsmuseet blev grundlagt i 1923, hverken før eller senere, hænger måske sammen Bertel Heurlins påstand: "Krig har været en fuldt anerkendt, acceptabel og legitim adfærd frem til tiden omkring Første verdenskrigs afslutning." (Heurlin 2009: 114). I Berlin hører jeg at der i Dresden snart skal åbne et stort krigsmuseum. Det gamle *Militärhistorisches Museum* udbygges til hovedmuseum for forbundshæren. Krig er 'populært' nu, men måske er det en tilbageskuende interesse, for hvor meget kan fortidens krige lære os om nutidens? Mens jeg er i Berlin, kører en afsløringssag om salg af tyske tanks til Saudi-Arabien, en handel formidlet af Forbundskansler Angela Merkel. Ifølge *Der Spiegel* optræder regeringen som "salgsagentur" for at støtte en våbenindustri, der ikke mere sælger så meget på hjemmemarkedet. Forbundshæren, der også er ved at blive omdannet til frivillig-hær, køber færre våben end tidligere. Ja, generelt stagnerer Europas forsvarsbudgetter, hedder det, men det gør industrien ikke, den eksporterer bare mere (Der Spiegel 2011). Så vidt jeg kan finde frem til, gælder det også dansk våben- eller forsvarsindustri. Her steg den årlige omsætning med 50 pct. fra 2005 til 2007. I 2008 lå omsætningen på 2,1 mia. kr. og var blevet bremset i sin vækst af den økonomiske

krise (Børsen 2010).⁴

I to store berlinske boghandlere spørger jeg efter preusseren Carl von Clausewitz' klassiker *Vom Kriege*. Den kender de ikke, men den kan da bestilles. Efter Berlin havner jeg i Nordjylland hvor jeg går og falder over gamle tyske bunkere. Jeg vil spørge en lokal hvorfor de egentlig ikke er blevet fjernet, men kommer på andre tanker. En bombe er lige sprunget og en massakre på civile har lige fundet sted på den anden side af havet, i Norge.

Flagdag

I min mors kolonihave ser jeg en fredsdue. Der er ikke krig i Danmark, men er der fred? – Der er ikke krig, men Danmark *er i krig*. Den kridhvide due sidder på et skur, under den hænger et opslag om flagdage, bl.a. den nye *Flagdag for Danmarks udsendte* den 5. september. Jeg prøver at huske – var det Dansk Folkepartis idé? Jeg googler flagdagen: Det var en tidligere udsendt der fik ideen til flagdagen, som derefter blev vedtaget af folketinget. Den pågældende veteran har også haft andre projekter: En militær manifestation ved fodboldkampe i Parken, hvor en gruppe soldater med dannebrog skulle betræde plænen før kampen (forslaget blev afvist af DBU). Og et marathnløb med deltagelse af krigsveteraner.⁵ I en avis læser jeg også at et veterancenter på Ringsted Kaserne snart åbner. Det er et af de nitten tiltag for hjemvendte soldater og deres pårørende, som regeringen lancerede i 2010. Siden starten af 1990erne har omkring 26.000 danske soldater været udsendt. Det tidligere mobiliseringsforsvar, hvor soldaterne f.eks. kunne arbejde i Stevnsfortets underjordiske overvågningsrum, er nu blevet et globalt forsvar, der sender soldater ud på internationale operationer.

På nettet falder jeg også over en kunstudstilling med titlen *Let's go bombing tonight*. Jeg besøger galleriet, der ligger i Kødbyen, og ser på en samling værker af kunstnere fra San Fransisco. *Bombing* viser sig at være graffiti-slang, 'gå ud og tagge' betyder det. Udenfor galleriets vindue hænger et vejskilt: Slagtehusgade. Her gik nogle af de køer rundt, der havnede i gullaschkanonerne under 1. verdenskrig. *Slagtebank Dybbøl* var ifølge Tom Buk-Swienty soldaternes egen betegnelse for deres frontstillinger i Sønderjylland 1864 (Buk-Swienty 2008: 41). Senere skrev Kurt Vonnegut bogen *Slaughterhouse 5* om bombningerne af Dresden i 2. verdenskrig. Bombninger, som nogle i dag betegner som 'terrorisme'.

Selv læser jeg bøgerne *De danske tigre – med livet som indsats i Afghanistan* af Lars Ulslev Johannesen, og romanen *Jeg er en bær* af Lars Husum. Samt *Danmark i krig – Balkan og Irak* af Sven Arvid Birkeland, der især handler om soldaternes liv og tilstand når de kommer hjem igen. Jeg ser også en bog, som jeg ikke læser, om *De faldne* i Afghanistan. Her i det 21. århundrede kan man ikke længere sige at der er mangel på danske bøger om nyere krige. De soldater, som jeg støder på i bøgerne, begrundes ofte deres vilje til at gå i krig med ønsket om at bruge deres uddannelse i praksis. I *De danske tigre* fortæller en soldat om sine oplevelser i Afghanistan, om kampe med Taleban, om 'free fire', om bomber kastet af fly og om en mine der eksploderer under et køretøj. Derefter drømmer jeg selv om krig og håndgranater om natten. Om dagen passerer jeg en teaterplakat med foto af en håndgranat, der fungerer som en kande, hvorfra kaffe strømmer ned i en cafékop. Skulle man gå på café og læse avis om dagens krige – eller se dem i teatret?⁶

Den hemmelige krig mod terror

Der er faktisk muligt at finde 'fysiske' spor af krig og forsvar i mine omgivelser. Men ellers er krig i dag noget, den civile dansker fortrinsvis oplever gennem medierne (det er i hvert fald den almindelige opfattelse). For nylig så jeg da også en tv-udsendelse om *Den hemmelige krig mod terror*. Det er som bekendt en krig, der også foregår i Danmark. Den er i høj grad ikke-militær og består i efterretningsarbejde. Altså krig som 'politiarbejde'. Politiets og forsvarrets efterretnings tjenester modtager over 1,3 mia. af de 3-4 mia. kr. som Danmark nu bruger årligt på terrorbekæmpelse (eksklusiv krigen i Afghanistan), ifølge Peter Hansen fra Dansk Institut for Internationale Studier (Politiken 2011). Denne krig eller bekæmpelse retter sig mod en fjende, der måske er ved at planlægge fremtidige angreb. For som politologen Bertel Heurlin skriver, er der et tidsmæssigt perspektiv ved terrorisme: "Terrorisme er ikke bare noget, der er sket, men noget, der kan ske i fremtiden. Det betyder at en trussel om et terrorangreb i sig selv er terrorisme" (Heurlin 2009: 233).

Terrorkrigen mærker jeg ikke så meget til. Jeg oplever den, når jeg bliver tjekket i lufthavnen. Krig som 'sikkerhedsarbejde'. Jeg oplever den, når mit tog passerer Nørreport station og automatstemmen minder mig om at medtage alle mine personlige ejendele, når jeg forlader toget. Da jeg også langt ude på landet blev formanet om at 'huske' min bagage, blev jeg dog i

tvivl om det også var krig mod terror – eller bare folkeopdragelse? Krigen mod terror oplever jeg, når en park i byen er spærret af pga. arrestationen af en formodet terrorist. En mand med en bombe og en politisk/ideologisk motivation. Politisk eller ideologisk – der er åbenbart flere efterretningsfolk der foretrækker 'ideologisk', kunne jeg høre i tv-udsendelsen om den hemmelige krig mod terror. Er det fordi 'ideologi' er mere rummeligt end 'politik'? Og betyder det i så fald at 'ideologi' kan rumme f.eks. religiøse indhold? Eller er 'ideologi' rummeligt på en dårlig måde, der giver plads til det irrationelle og fanatiske – det blindt krigeriske?

Her i byen kan jeg også opleve en anden krig: Bandekrig. Her er ingen af fronterne statslige, der er kun ukonventionelle venner og fjender, og krigen er egentlig ikke en krig, da den ikke er politisk, men bare kriminel. Engang luftede en af parterne dog nogle politiske eller ideologiske motiver. Det var dengang Hells Angels henviste til modstandernes indvandrerbaggrund og tog et lille skridt i retning af at iscenesætte sig selv som en politisk/ideologisk gruppering. I denne krig kan jeg også selv blive ramt af kugle, hvis jeg er meget uheldig, da der jo er tale om en *hy*krig (for så vidt der overhovedet er tale om en krig). Men jeg er selvfølgelig langt mindre udsat end civile andre steder i verden. Jeg tænker her ikke så meget på ofre for 'bandebykrige' som på alle dem, der er blevet dræbt i krigen mod og for terror. Heriblandt pakistanere, der bliver dræbt af amerikanske droneangreb mod talebankrigere. Samt de nordmænd, der blev dræbt af en norsk terrorist.⁷ Og mange andre.

Jeg kan blive ramt af et terrorangreb, i betydningen vold mod civile udøvet af en ikke-statslig aktør og med en politisk/ideologisk motivation. En anden definition, ved terrorforsker Birte Hansen, lyder: "Terrorisme er civile gruppers vold mod ikke-kæmpende personer for et politisk formål". Raymond Aron lægger mere vægt på det psykiske aspekt: "En voldshandling kaldes 'terroristisk' når dens psykologiske følger er ude af proportion med dens rent fysiske resultat" (begge citeret fra Heurlin 2009: 234). Jeg er et potentielt krigsmål og jeg er også genstand for en delvis hemmelig statslig krigsførelse, som består i politiarbejde, sikkerhedsarbejde, overvågning og ny lovgivning, som også gælder mig. Bør jeg ynkes af den grund? Min situation er den samme som alle andres, og der er allerede mange civile, der faktisk er blevet ramt af denne krig. I Danmark har der hverken været angreb i offentligheden eller civile dødsopfre. Men hvad siger statistikken om civile ofre for krige og konflikter *i verden* i dag? Ja, den siger lidt forskelligt: Bertel Heurlin angiver at "90 % af de dræbte i vore dages

krige er civile” (Heurlin 2009: 37). At antallet af civile ofre ligefrem er stigende, er dog ifølge *Human Security Report 2009/2010* en forkert opfattelse, som mange alligevel har. Men det er rigtigt nok, at der kommer mere og mere ’ensidig vold’, altså politisk vold mod ubevæbnede civile. I hvert fald steg forekomsten mellem 1990 og 2005. Statistikken kan desuden fortælle at antallet af væbnede konflikter faldt meget efter 1992, men så steg lidt igen fra 2005. Og at væbnede konflikter kræver flere civile ofre end den ensidige vold mod civile gør. Det civile dødstal har alt i alt været stabilt de sidste 20 år, selv om der er kommet mere ensidig vold (HSR 2009/2010).

Det er altså stadig krig, eller gensidig væbnet konflikt, der rammer flest civile. Også selv om terrorisme og anden ensidig vold er vokset i omfang. Det er derfor både forståeligt og uforståeligt, hvis jeg som civilist og dansker frygter terrorisme mere end krig – samtidig med at dansk forsvar er i krig i Afghanistan og Libyen. Man frygter sjældent for fjerne og ukendte menneskers liv, og enhver må begrave og sørge over sine egne døde. For de danske soldater, der er faldet efter 2. verdenskrig, er der netop blevet bygget et mindesmærke på Kastellet i København. Her kan man læse de nøjagtige personnavne, årstal og stednavne. Man kan også se ind i en evig ild, der brænder ved siden af indskriften *En tid, Et sted, Et menneske*. Et menneske? Ja, døden og sorgen er individuel. Men krig rammer bredt. Vi kunne også mindes og sørge over de mange – men ofte fjerne – civile ofre.⁸

Desuden kunne vi måske sørge lidt over os selv, fordi vi kunne være i de civile ofres sko. Vi kunne dyrke dette sorgarbejde lidt i stedet for frygtarbejdet. – Men skal jeg virkelig sørge? Skal jeg ikke snarere erkende at jeg er nogens ven og andres fjende? At jeg ikke kan melde mig ud af det politiske. At den politiske kamp finder sted og jeg er med i den. At denne kamp finder sted mellem grupper og ikke individer (f.eks. ifølge Carl Schmitt 2002) – *men* at jeg som individ eller sågar individualist altid er eller opfattes som medlem af en gruppe. Selv hvis jeg er apolitisk, vil jeg tilhøre en af de kulturer, som nogle påstår er i krig med hinanden: Krig som fortsættelse af ’kulturkampen’ med andre midler. Og jeg må vel erkende at krigen er fortsættelsen – og transformationen – af den politiske kamp, dens uenigheder og interessekonflikter, med andre og flere midler. Herunder dødelige våben. Samt soldater eller generelt bare krigere (der også kan være civile), altså mennesker med et meget specifikt kendetegn: De er parate til at dø og parate til at tage andres liv.

De mest eftertænksomme leder efter krigens politiske formål – det

formål som er der og bør være der ('er' og 'bør' flyder sammen, helt i Clausewitz' ånd). Der er eller skal være et formål med volden, det ønsker såvel de eftertænksomme som de soldater og krigere, der udøver volden. Den politiske mening skal være til at forstå og føle på, den skal være klar og afgrænset. Sådan må opfordringen lyde til de politiske ledere, der træffer afgørelse om krig. Men hvem har ansvaret for voldens mangel på begrænsning?

Formodentlig er mennesket et rationelt og politisk dyr. Også når det bruger våben, som dansk forsvar gør lige nu langt fra Danmark, eller mobiliserer, som forsvaret gjorde det i Danmark indtil 1990'erne. Og desværre kan selv *det civile menneske* i dag let blive en våbenbærende kriger, og er altid potentielt en krigsdeltager og et krigsmål. Det er skræmmende. Jeg ville gerne søge trøst hos Istedløven: dette irrationelle og upolitiske dyr. Men løven er flyttet, nu er den 'forsoningssymbol' i sin tyske hjemby, der engang lå i Danmark. Til gengæld er der de såkaldte 'danske tigre' i Afghanistan. Soldater som måske er i kamp lige nu. Her, hvor jeg er, regner det bare, stille og roligt og fredeligt: 'Regnen har erobret luftrummet over Danmark', som de lige sagde i vejrudsigten.

Noter

- 1 Se www.forsvarskanalen.tv.
- 2 Se www.thm.dk.
- 3 Se www.milhist.dk.
- 4 Jf. også www.fad.di.dk: Danish Defence & Security Industries Association.
- 5 www.soldaternes-flagdag.dk.
- 6 Jf. Ernst Jüngers beskrivelse af sin generations forhold til krig omkring 1914: "Opvokset i sikkerhedens tidsalder følte vi alle længslen efter det usædvanlige, efter den store fare. Krigen havde grebet os som en rus" (Jünger 2012: 9).
- 7 Umiddelbart efter bomberne og massemordet i Norge juli 2011 blev gerningsmanden i medierne af og til, om end sjældent, betegnet som 'terrorist'. Efterfølgende betegnes han ikke så meget som 'terrorist' og han er desuden blevet diagnosticeret 'paranoid skizofren'. Jeg fastholder dog betegnelsen 'terrorist', da hans motiv ifølge ham selv var politisk/ideologisk.
- 8 Om mindekultur skriver Kristoffer Flakstad: "Behovet for at mindes et tabt liv er ikke mindre hos en pacifist end hos en krigstilhænger [...]". Han kritiserer nutidens danske mindekultur for at sammenblende mindekultur med støtte til krigsdeltagelse (Flakstad 2011).

Litteratur

- Baumann, Tage (2002): *Kriger i åbent landskab - Krigens anarki, soldatens dilemma og politik-
kens svigt*, København: Fremad.
- Birkeland, Sven Arvid (2011): *Danmark i krig - Balkan og Irak*, København: Gyldendal.
- Bjerg, Hans Christian & Ole L. Frantzen (2005): *Danmark i krig*, København: Politikens
Forlag.
- Bjørnvig, Bo (2011): ”Tæt på!” i *Weekendavisen*, 1/6, Sektion *ideer*, s. 8-9.
- Børsen (2010): ”Forsvarsindustriens vækst bremsset”, 2/3.
- Clausewitz, Carl von (2010, [1832]): *Om krig*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Flakstad, Kristoffer (2011): ”Blomster til faldne soldater”, i *Politiken*, 11/11.
- Heidegger, Martin (2007, [1927]): *Væren og tid*, Aarhus: Klim.
- Heurlin, Bertel (2009): *Krig og fred i det 21. århundrede – facts, forestillinger og forklaringer*,
København: Samfundslitteratur.
- HSR (2009/2010): *Human Security Report 2009/2010*, www.hsrgroup.org.
- Husum, Lars (2010): *Jeg er en bær*, København: Gyldendal.
- Johannesen, Lars Ulslev (2008): *De danske tigere - Med livet som indsats i Afghanistan*, Kø-
benhavn: Gyldendal.
- Jünger, Ernst (2012, [1920]): *I stålstormen*, København: Gyldendal.
- Keegan, John (2000, [1993]): *Krigens historie*, København: Rosinante.
- Københavns befæstning: *Københavns befæstning - Fra overlevelse til oplevelse*. Folder udgivet
af Realdania, Kulturarvsstyrelsen og Naturstyrelsen, www.befaestningen.dk.
- Politiken (2011): ”Kampen mod terror koster milliarder”, 29/7.
- Schmitt, Carl (2002, [1932/1963]): *Det politiske begreb*, København: Hans Reitzels For-
lag.
- Der Spiegel (28/2011): ”Regierung im Panzer” & ”Krisen sind ihr Geschäft”, 28/2011,
Hamburg: Spiegel-Verlag.
- Sun Tzu (1971, [ca. 500 f.v.t.]): *The Art of War*, Oxford: Oxford University Press.

